

QUADERN DIDÀCTIC 4

DE L'ARXIU COMARCAL DE LA NOGUERA

BALAGUER DURANT LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

ESO i Batxillerat

Maite Pedrol, Anna Moli
Setembre, 2014

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General d'Arxius,
Biblioteques, Museus i Patrimoni
Arxiu Comarcal de la Noguera

Ajuntament de Balaguer

CONSELL COMARCAL
DE LA NOGUERA

L'Ermengol estudia batxillerat a Balaguer i aquest any ha de fer un treball de recerca i encara no ha escollit el tema, però creu que podria ser interessant fer una investigació sobre Balaguer durant la Guerra de Successió.

Per això ha decidit cercar informació per conèixer una mica el context del conflicte.

1700	Mor el rei d'Espanya Carles II sense descendència. En el testament deixa com a successor al duc Felip d'Anjou, nét del rei de França.
1701	Felip V, de la Casa de Borbó, és nomenat rei d'Espanya.
1702	En contra està l'arxiduc Carles d'Àustria, fill de l'emperador Leopold I, que se situa al capdavant de la Gran Aliança de la Haia i que aplega: el Sacre Imperi Germànic, Gran Bretanya i els Països Baixos i que li declara la Guerra a Felip V, aliat amb França.
1705	A nivell intern, la Corona d'Aragó, partidària de Carles d'Àustria, s'enfronta a Castella.
1713	Se signa el tractat d'Utrecht. Espanya perd Gibraltar i Mallorca a favor de Gran Bretanya i les seves possessions d'Itàlia i Flandes a favor d'Alemanya.
1714	L'entrada dels soldats borbònics a Barcelona posa fi a la guerra interna.

LA GUERRA DE SUCCESSIÓ ESPANYOLA A EUROPA

LA CERCA A L'ARXIU COMARCAL DE LA NOGUERA

L'Ermengol, tot i que ha cercat informació al Google i al Youtube, se n'adona que gairebé no hi ha informació de Balaguer durant el conflicte i del que ha trobat no se n'ha fiat gaire.

Què pot fer?

De sobte recorda que fa anys va anar amb el col·legi a l'Arxiu Comarcal de la Noguera (ACN).

Doncs som-hi, cap a l'arxiu!!

A l'Arxiu li ensenyen els documents que haurà de consultar, es diuen llibres de Consells i en ells hi ha anotats els acords presos pels paers de Balaguer durant aquells anys.

Però el que més li agrada a l'Ermengol és que també es poden consultar en línia!

Empega aquest enllaç a la barra del navegador i cerca a l'inventari

http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/cercaUnitats.do?pos=0&total=1&page=1&cerca=avan&tipusUnitatCerca=0&selecimatges=2&contingut=&dataInici=&dataFi=&dataConcreta=0&codiDescOno=&codiDescOno2=&relDescOno=&codiDescTema=&codiDescTema2=&relDescTema=&codiDescTopo=&llocPrecis=&codiAutor=&titol=llibre d'actes&tipusdoc=&tipusfons=&nomfons=Ajuntament de Balaguer&sign=&desc=&codigrup=ACN&codiarxiu=200&codifons=100&idarxiu=200&idfons=100&unitatInici=&unitatFi=&codiProcCerca=&codiClassCerca=&tipusdoc1=&tipusdoc2=&tipusdoc3=&tipusdoc4=&tipusdoc5=&suport=&proces=&cromia=&format=&codiReportatge=&projecte=&tecSuport=&codiEntGeneradora=

The screenshot shows a web browser window with the URL: <http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/cercaUnitats.do?pos=0&total=1&page=1&cerca=avan&tipusUnitatCerca=0&selecimatges=2&contingut=&dataInici=&dataFi=&dataConcreta=0&codiDescOno=&codiDescOno2=&relDescOno=&codiDescTema=&codiDescTema2=&relDescTema=&codiDescTopo=&llocPrecis=&codiAutor=&titol=llibre d'actes&tipusdoc=&tipusfons=&nomfons=Ajuntament de Balaguer&sign=&desc=&codigrup=ACN&codiarxiu=200&codifons=100&idarxiu=200&idfons=100&unitatInici=&unitatFi=&codiProcCerca=&codiClassCerca=&tipusdoc1=&tipusdoc2=&tipusdoc3=&tipusdoc4=&tipusdoc5=&suport=&proces=&cromia=&format=&codiReportatge=&projecte=&tecSuport=&codiEntGeneradora=>

The page header includes the Gencat logo and navigation links: Mapa web, Contacte, Cerca, Temes, Serveis, Generalitat, Catalunya, Seu electrònica.

The main content area features a search bar and a list of search results. The search criteria are: **Tipus de document: Documents textuais**, **Arxiu: ACN**, **Nom del fons: Ajuntament de Balaguer**, **Títol: llibre d'actes**.

The search results table is as follows:

Codi	Títol	Núm. Expedient(s)/Signatura	Data(es)
ACN200-100-T1-1	Llibre d'actes		1697-1702
ACN200-100-T1-2	Llibre d'actes		1702-1707
ACN200-100-T1-3	Llibre d'actes		1710-1715
ACN200-100-T1-4	Llibre d'actes		1715
ACN200-100-T1-5	Llibre d'actes		1719-1736

The footer contains: [Avis legal](#) | [Accessibilitat](#) | [Sobre gencat](#) | © Generalitat de Catalunya

Des de quin any es conserven a l'Arxiu Comarcal de la Noguera els llibres de Consells?

.....

BALAGUER PREN PART

no enlargue
ciut
preses Die 15. 7bris 1705.
Prop. per lo Sr. Dn. Antonio de los valls coma delegat es
del Sr. Dn. Manuel de los valls y Miguel de los valls
y los dnos señores poder. y orde de la Mage. de
Carlos Tercer deugde conse de dno son poder
ad dno de guardade y firmade per dno señor
Carlos Tercer deugde, a lo deu de 1705
endi nom dno Sr. señor de mane a laltit
dne la pte ciut. La obediencia dita ciut
ad dno Carlos 3.º coma pteon legitimo
Rey y señor y per el a dno Sr. Manuel Bozvals
y lo Sr. señor Dn. Joseph regular dehes enaq
de la pte ciut. ena ha suspost ad dno Sr. señor
Dn. Antonio de los valls subdelegat de dno Sr.
que representara al consell la pte de
afet y de dno resubara lo Sr. consell
ne donara auy per los señores de la pte
ad dno Sr. señor

+ y Miguel de
los valls

L'Ermengol posa els ulls com a plats quan obre el llibre de Consells i no sap com s'ha de llegir.

- Està escrit en llatí i no s'entén
- Està escrit en un codi secret que cal desxifrar
- Està escrit en català antic i per entendre l'escriptura cal tenir coneixements de paleografia.

Així que demana ajuda a l'arxivera perquè li faci la traducció al català actual, per tal que ho pugui entendre.

Die 15. 7bris 1705.

Die 15 setembris 1705

Sabies que...? La paleografia és una ciència auxiliar de la història que estudia l'escriptura i la seva evolució i permet interpretar els textos antics.

Dia 15 setembre 1705, es presenta als paers un cavaller amb unes cartes...

Antoni Desvalls, delegat de Manel Desvalls i Miquel de Subies, ambdós actuant sota les ordres de Carles III, i en poder de les cartes signades per Carles III el deu de setembre 1705, demana a la Ciutat lliurar obediència a Carles III, com a senyor legítim i rei, així com a Manel Desvalls.

Josep Aguilar, paer en cap de la ciutat de Balaguer, li respon que presentarà al consell la seva petició i d'allò que acordi se l'informarà.

Llibre de Consells, núm. 2, fol. 73v

Qui era el Carles III que esmenta el text?

.....

Busca qui eren Manel Desvalls i Antoni Desvalls

.....

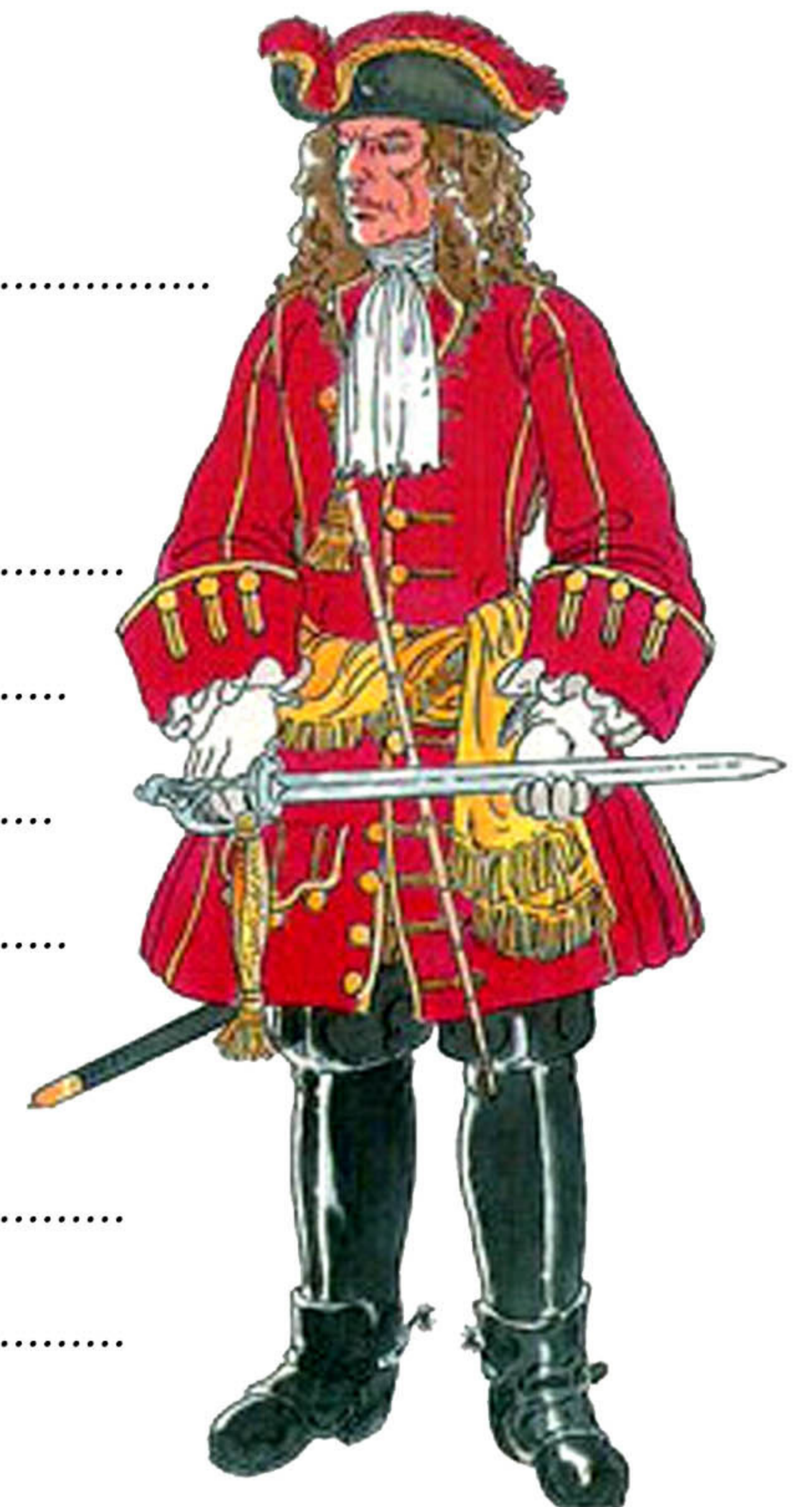
.....

.....

Què demana Antoni Desvalls a la Ciutat?

.....

.....

Hores després, els paers de Balaguer deliberen i acorden...

...] Que altrament, si es fa el contrari, dits senyors, amb les seves tropes i gent, que sumen quatre mil homes entre cavalleria i infanteria, arrasaran l'horta i el terme de la Ciutat, i provaran d'entrar-hi assaltant i amb la força de les armes, matant i provocant les demás hostilitats en semblants casos acostumades.

El Consell, oïda la proposta, i tenint en compte que Manel Desvalls i Miquel de Subies es troben a l'horta amb un exèrcit tant nombrós, al qual la Ciutat no li pot fer front sense poder evitar la ruïna de la Ciutat i terme, ha deliberat que li lliurarà obediència amb la condició, i no sense ella, que dit Carles III i els esmentats senyors en el seu nom, prometin sota jurament observar, ratificar i confirmar de nou tot els usos, costums i privilegis que la Ciutat té concedits pels comtes d'Urgell, els de Barcelona, els reis de Castella i Aragó fins al dia present, tant pel que fa als que afecten a l'interès de la ciutat com als relatius als interessos particulars.

Llibre de Consells, núm. 2, fol. 74v

De quin dels dos bàndols es tracta?

.....
.....
.....

Quines són les raons que exposen els paers per lliurar la seva obediència o fidelitat?

.....
.....
.....
.....

Quina és "la condició, i no sense ella" que posen els balaguerins?

.....
.....
.....

Dóna una ullada a les definicions i completa les que manquen.

GLOSSARI:

HOMENATGE DE FIDELITAT: pacte entre un vassall i un senyor feudal, pel qual el es comprometia a no actuar mai contra el a canvi que aquest li garantís protecció.

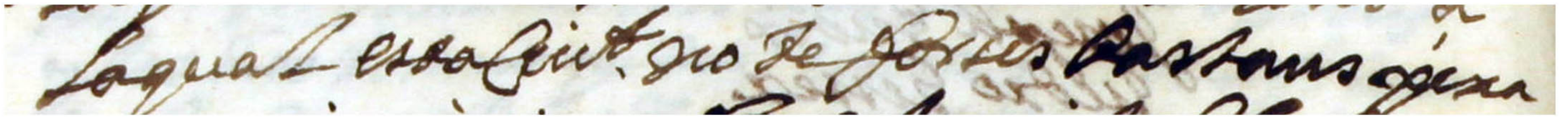
PAER:.....
.....
.....
.....

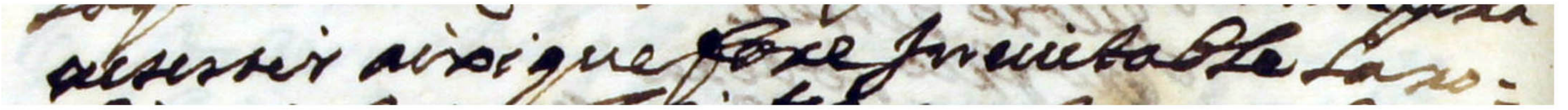
PRIVILEGIS: concessions que atorgava un rei a una població o a un territori durant l'època medieval.

Per exemple, l'any 1211 Pere I va concedir a Balaguer el privilegi de celebrar els dissabtes.

Intenta transcriure aquest fragment del text anterior:

L_ q__ l__ t_ Ciutat n_ t_ forses b_____ per a

re _____ ir _____ q__ fore inevitable la ro-

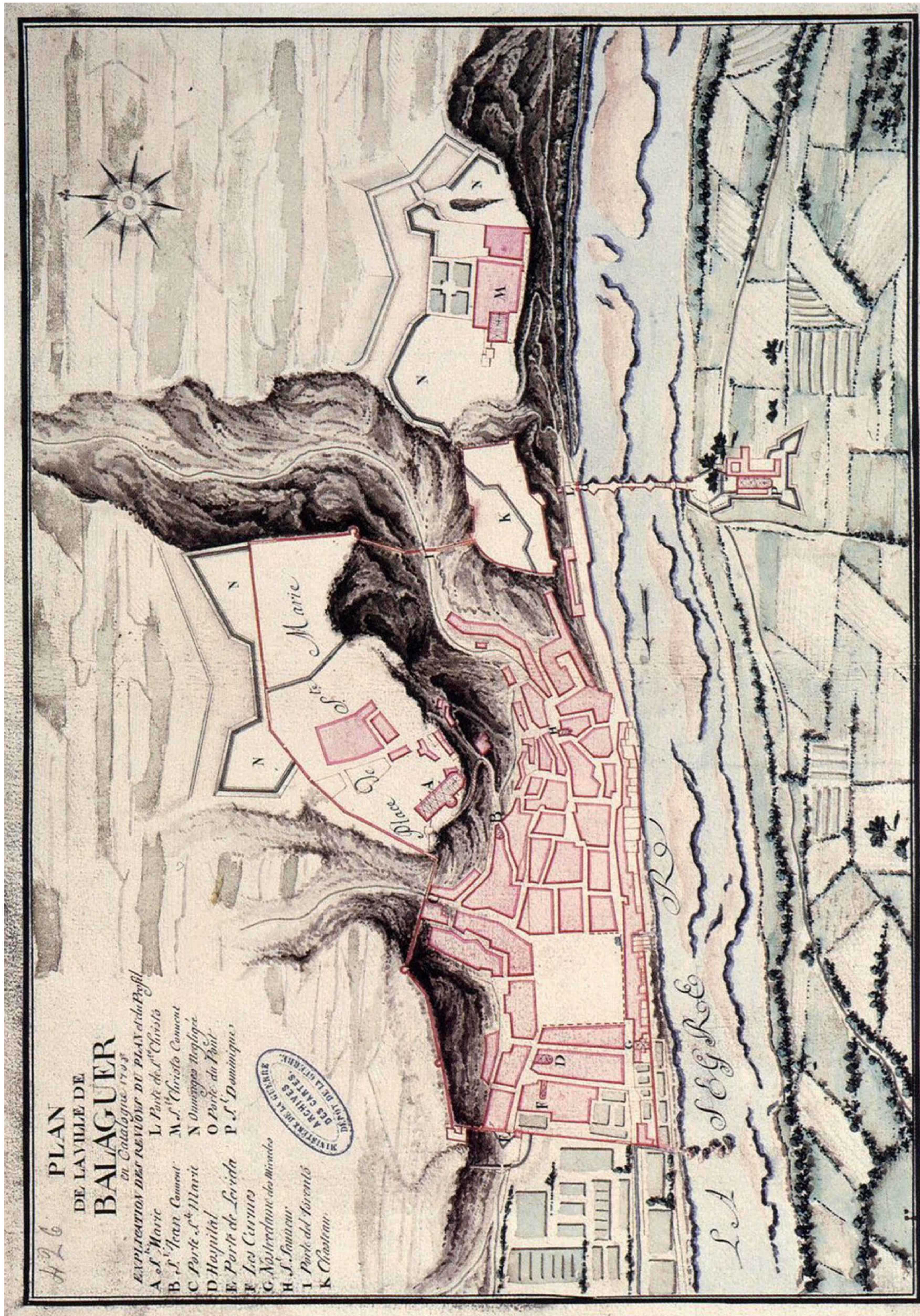
hina d_ t_____ l_ Ciutat i s__ t_____ ...

BALAGUER DURANT EL CONFLICTE

Continuant amb la cerca, l'Ermengol va trobant dades d'allò més interessants com ara: el reclutament d'homes, la millora de la fortificació de la ciutat per fer front a l'exèrcit borbònic... Les muralles!!! Vaja, però si encara hi són a Balaguer!!

A l'Arxiu, li ensenyen un gravat de l'any 1708, que l'Ermengol examina detingudament.

En grups, busqueu 4 punts de la Ciutat que formaven part del sistema defensiu de Balaguer. Aneu plegats a fer-vos un selfie en cadascun dels llocs i pengeu-los a l'Instagram o similar, explicant breument què són.

BALAGUER ASSETJAT

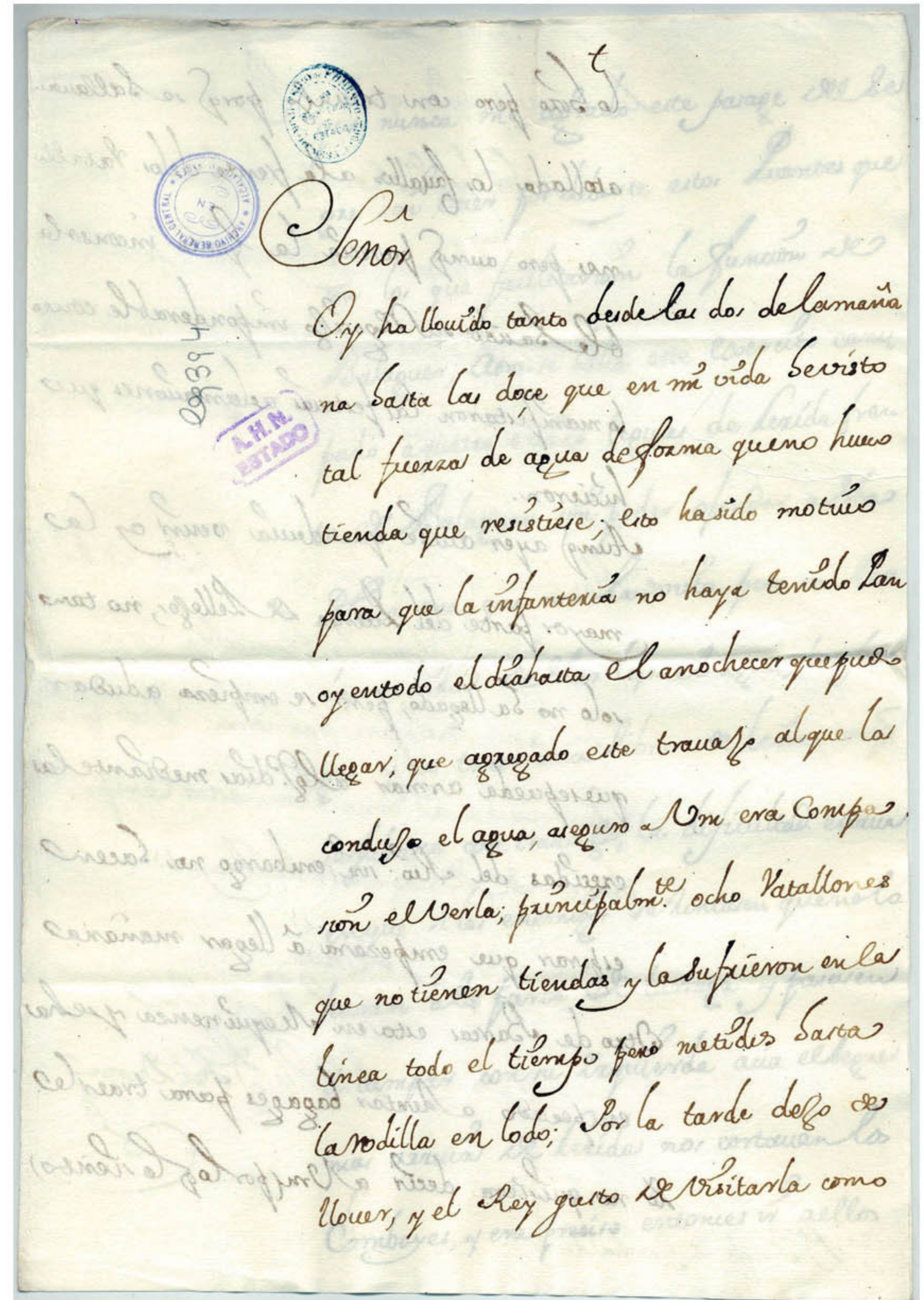
Ara bé, quan el mes de maig i juny de 1710 les tropes borbòniques van intentar prendre la ciutat, diferents raons ho van impedir.

L'Ermengol troba una carta del 16 de maig de 1710, en què un militar escriu des del camp de batalla prop de Balaguer.

Señor,

Hoy ha llovido tanto desde las dos de la mañana hasta las doce, que en mi vida he visto tal fuerza de agua de forma que no hubo tienda que resistiese. Esto ha sido motivo para que la infantería no haya tenido pan hoy en todo el día hasta el anochecer [...] provocaba compasión verla, principalmente ocho batallones que no tienen tiendas y la sufrieron en la línea todo el tiempo pero metidas hasta la rodilla en lodo [...].

Archivo Histórico Nacional, Estado, 394

Quines són les raons que van impedir a l'exèrcit borbònic assetjar la Ciutat de Balaguer?

- la pluja
- la lliga de futbol
- la crescuda del riu
- les vacances
- les males condicions de vida de la tropa

Torna't a mirar el plànol anterior. Quin era el lloc per on intentava accedir l'exèrcit enemic per assetjar la ciutat?

- pel cel
- pel riu
- pel barri del Secà

Per què?

Si vols saber més coses d'aquesta batalla pots consultar http://www.guerradesuccessio.cat/bat_balaguer.html

PERÒ BALAGUER... QUAN PASSA A MANS BORBÒNIQUES?

L'Ermengol vol saber la data en què Balaguer va caure en mans borbòniques, però a la documentació conservada a l'Arxiu Comarcal de la Noguera no hi és aquesta dada. De fet, no figura a cap lloc, ni als llibres, ni a Internet...

On creus que haurà de cercar aquesta informació?

- a un investigador privat
- a l'Archivo Histórico Nacional de Madrid
- a una pitonissa
- a l'Enciclopèdia

19 de febrer de 1711, José Vallejo, coronel de Felip V, escriu a José Grimaldi, secretari del Guerra...

“[...] Aquí tenemos prevenida la artillería, morteros, pertrechos y útiles que el marqués Valdecañas ha mandado para la expedición de Balaguer [...] que creo que será el 21 o 22 de este (mes) [...]”.

Archivo Histórico Nacional, Estado 410

27 de Febrer de 1711, el marqués de Valdecañas escriu a José Grimaldi...

“[...] se ha previsto dejar en esta plaza [...] dejando de guarnición por ahora el regimiento de Toledo y el segundo batallón de Lombardía, un capitán con cincuenta caballos del regimiento de la Muerte, un destacamento de ocho artilleros, un carro para las siete piezas de artillería que nos han dejado y un carro con ocho minadores, habiendo hecho subir al fuerte del Santo Cristo las pocas municiones y armamentos que se han hallado [...]”.

Archivo Histórico Nacional, Estado 410

Per tant, amb la informació que hem obtingut, ara podem afirmar que les tropes borbòniques van entrar a Balaguer:

- abans del 27 de febrer de 1711
- abans del 19 de febrer de 1711
- probablement els dies 21 o 22 de febrer de 1711
- l'11 de setembre de 1714

ELS BALAGUERINS DURANT EL CONFLICTE

Ara l'Ermengol vol saber com vivien els balaguerins durant aquells anys de guerra, així que continua cercant informació i, entre la documentació de l'Arxiu Comarcal de la Noguera, li criden l'atenció dues cartes.

6 de març de 1711, els paers de Balaguer escriuen una carta al marquès de Valdecañas denunciant els abusos de l'exèrcit borbònic...

*“Cervera, marzo, 6 de 1711
Excelentísimo señor,
Los síndicos de la ciudad de Balaguer [...] dicen como en dicha ciudad se hallan de guarnición muchos soldados y más de cincuenta oficiales, además de los que continuamente se añaden y, si bien sus vecinos se hallan en la mayor de la miseria por habérseles malogrado la cosecha en cuatro años y producido un continuo saqueo de forma que la mayor parte de las casas están derribadas [...], experimentan maltrato de los oficiales dándoles de palos, lo que ponen en conocimiento de Vuestra Excelencia suplicándole que sea de su agrado mandar a los oficiales que no maltraten a los paisanos, ya que los vecinos de dicha ciudad contribuyen al coste de los oficiales, y que los que por allí transiten sólo les deba la ciudad suministrar camas y servicio, lo que será de gran alivio para dicha ciudad y sus vecinos. Lo esperan de la gran piedad y misericordia de Vuestra Excelencia y lo recibirán a gran merced. [...]”*

Llibre de Consells, núm. 3, fol.18

Quins són els motius que exposen els paers per explicar la misèria que estan vivint els veïns de Balaguer?

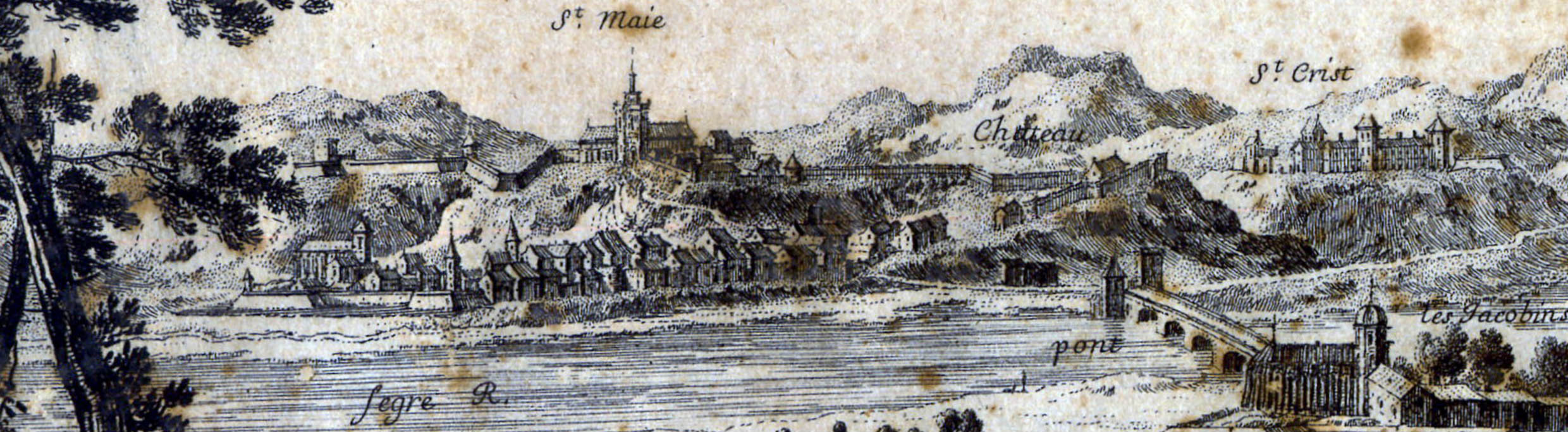
.....
.....

Quina és la principal queixa?

.....
.....

Quines eren les obligacions que tenien els veïns respecte als soldats?

.....
.....

LES CONSEQÜÈNCIES DE LA DERROTA AUSTRIACISTA

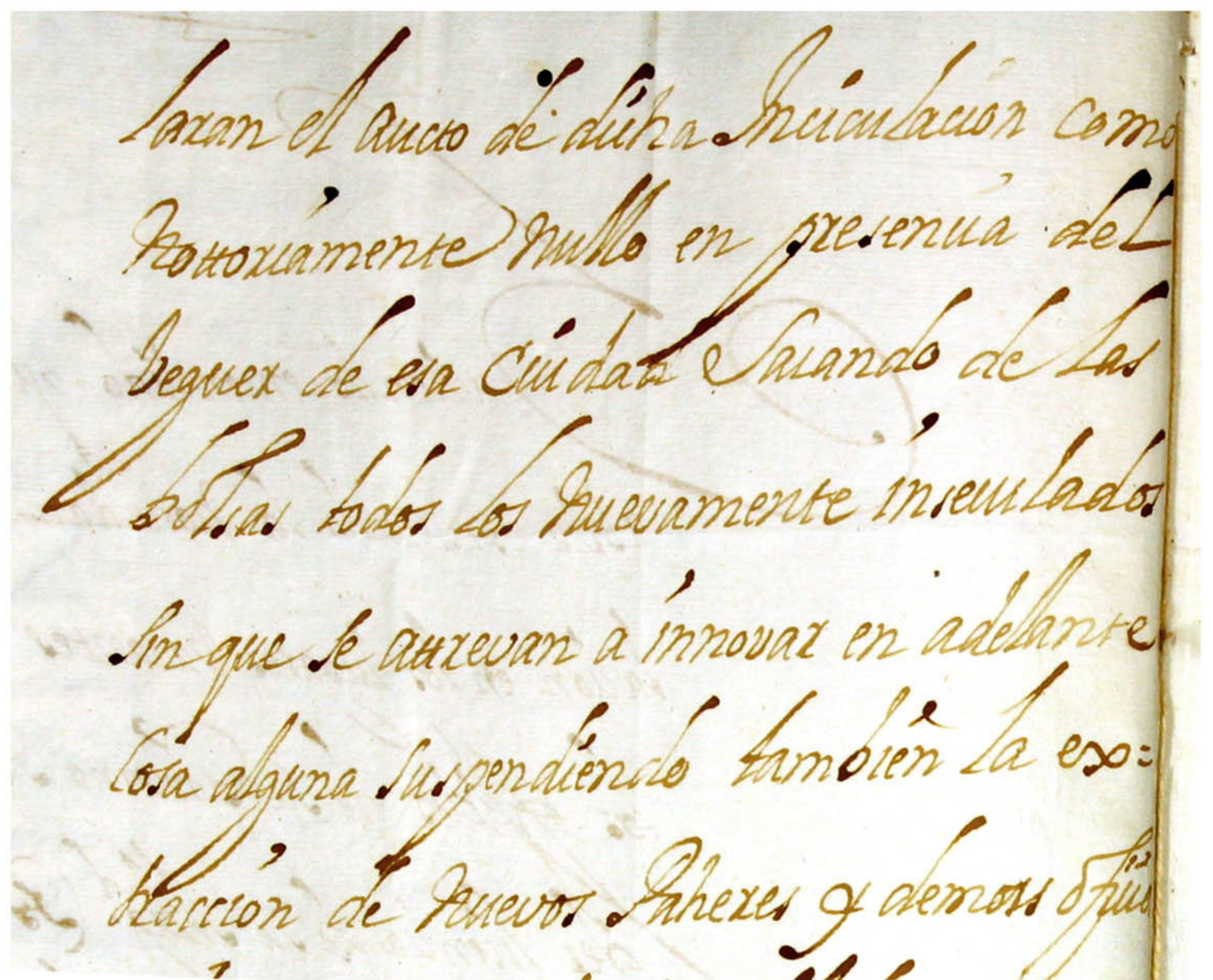
És per tots coneguts que després de la Guerra de Successió l'any 1714, van haver conseqüències importants pels territoris que es varen aliar amb l'arxiduc Carles.

L'Ermengol pot comprovar una de les conseqüències més immediates de la derrota a Balaguer va ser l'anul·lació del funcionament del sistema d'elecció dels càrrecs municipals.

A Balaguer existia, des dels Comtes d'Urgell, el privilegi d'elecció dels càrrecs municipals, que es feia per mitjà del sistema la insaculació.

Sabies que...? La insaculació era el procediment d'elecció de càrrecs i oficis públics des de finals del segle XV, en el qual un nen extreia a sort d'una bossa o d'un sac els rodolins amb el nom dels candidats i els llegia públicament.

28 de juny de 1711. Carta del marquès de Valdecañas als paers de Balaguer, ordenant l'anul·lació de les darreres insaculacions per cobrir els càrrecs de la Paeria...

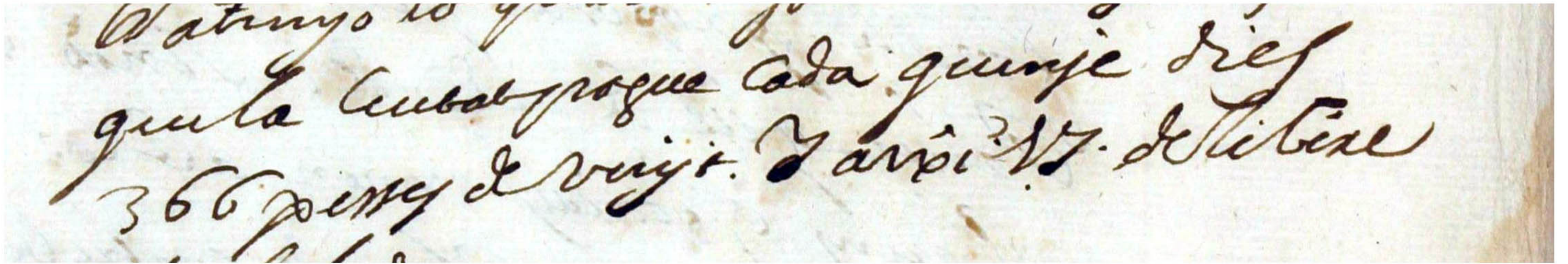

Libre dels Consells, núm. 3, fol. 27v.

“[...] Y así luego recibida esta, rasgarán y cancelarán el aucto de dicha como nottoriamente en presencia del veguer de esa ciudad, sacando de las todos los nuevamente insaculados, sin que se a innovar en adelante cosa alguna, suspendiendo también la extracción de nuevos y demás officios ahunque llegue el plaço del día acostumbrado, hasta que por su Magestad sea tomada resolución sobre esta materia de la qual le he dado parte, y daré yo aviso a esa ciudad quando tenga su Real orden”.

Una de les altres conseqüències de la derrota va ser l'augment de la fiscalitat per sufragar els costos de la guerra.

A Balaguer es conserva un acord de 28 de març de 1715 d'un impost previ, anterior al que posteriorment s'establiria a Catalunya.

“Fou proposada l’ordre del Senyor marquès de Patiño, que consisteix en què la Ciutat pagui cada quinze dies 366 peces de vuit, i així es delibera què s’ha de fer.
Fou deliberat que s’escrigui a Barcelona per obtenir l’autorització per empenyorar algun dels emoluments de la ciutat per complir el demanat”

Llibre de Consells, Doc. 4 fol. 2v

Llegeix el text i fes un resum d'allò que plantegen els paers de Balaguer.

.....

.....

.....

.....

.....

Busca el nom amb el qual es va anomenar el nou impost o contribució a Catalunya.

.....

En què consistia aquest impost?

.....

.....

.....

.....

Sabies que...? El "ral de vuit" o "peso de ocho" era una moneda de plata amb valor de vuit rals, encunyada a Castella des del segle XV, que va ser la primera divisa mundial que es coneix.

El Decret de Nova Planta va ser publicat el 1716, però l'Ermengol ja el coneix perquè en varen parlar l'altre dia a classe. Ara bé, ara té curiositat conèixer quins efectes va tenir a Balaguer.

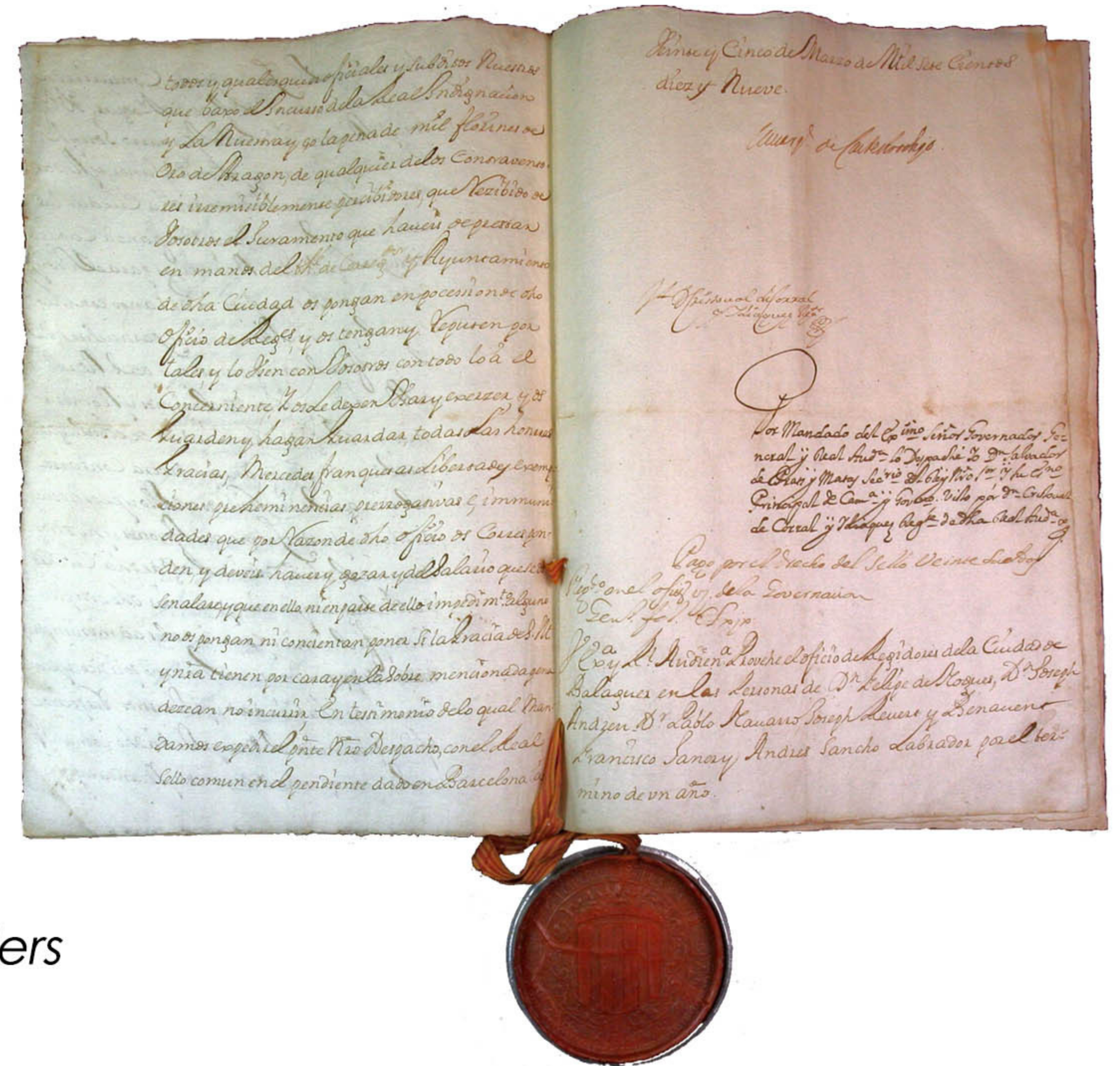
25 de març de 1719. Nomenament dels regidors de l'Ajuntament de Balaguer, en compliment del capítol 45 del Reial Decret de Nova Planta, a favor de Felip de Nogués Josep Andreu, Pau Navarro, Josep Revert, Francesc Janer i Andreu Sancho (doc. 1238)

Com eren elegits els càrrecs municipals?

- Elecció per insaculació
- Elecció democràtica
- Elecció per nomenament reial

Cerca informació i contesta com es va organitzar el govern de la Ciutat a partir d'aleshores.

- Paeria formada per paers o consellers
- Ajuntament format per regidors
- Ajuntament format per paers o consellers
- Paeria formada per regidors

BIBLIOGRAFIA

ALBAREDA, JOAQUIM. La Guerra de 1714: La clau catalana d'un conflicte mundial. Barcelona: Pòrtic, 2013.

ALCOBERRO, AGUSTÍ. Catalunya i la Guerra de Successió: Museu d'Història de Catalunya: del 17 d'octubre de 2007 al 20 de gener de 2008. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.

BONEU, FERRAN; LLABERIA, M. DEL CARMEN. "Correspondencia del Duque de Orleans con el rey Felipe V". Ilerda. Lleida, núm. 47 (1986), p. 233-292.

GRUP DE RECERCA DIDÀCTICA I PATRIMONI DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (DIDPATRI-SGR 2009-245). Museu virtual de la Guerra de Successió 1702-1714. El conflicte. Web: <http://www.guerradesuccessio.cat/> (darrera consulta agost 2014).

POU, JOSEP MARIA. Història de la ciutat de Balaguer. Manresa: Impremta i Enquadernació Sant Josep, 1913.

SANAHUJA, PERE. Història de la ciutat de Balaguer. Balaguer: Ajuntament de Balaguer, 1984.

UCEDA, ÒSCAR. Lleida 1707, la ciutat massacrada. Lleida: Edicions de la Clamor (Institut d'Estudis Ilerdencs / Diari Segre S.L.), 2007.